

Insplan Oy
mikko.lehto@insplan.fi

Viite: Lausuntopyyntöne 18.7.2022 ja 17.8.2022

Asia: Orimattila Heinämaan kaapelointihanke

Insplan Oy on suunnitellut Kymenlaakson sähköverkko Oy:n toimeksiannosta Orimattilan Heinämaan alueelle sähköverkon maakaapeloinnin. Hankkeen tarkoituksena on korvata sähköverkon vanhoja ilmajohtoja maahan kaivettavilla kaapeleilla ja näihin liittyvillä puistomuuntamoilla ja jakokaapeilla. Maankäyttöhanke on pääosin jo valmistunut, eikä siitä ole tehty suunnitteluvaiheen lausupyntöä alueelliselle vastuumuseolle. Tästä johtuen esimerkiksi Heinämaan ja Leitsamaan (muinaisjäännösrekisterin tunnuksat 1000024173 *Heinämaa* ja 1000024179 *Leitsamaa*, muinaisjäännösstatus: mahdollinen muinaisjäännös) historiallisten kylätonttien alueella maankaivuutyöt on suoritettu ilman työnaikaista arkeologin valvontaa ja siten mahdolliset viitteet kylätontteihin kuuluneista muinaisjäännöksistä ovat tulleet näiltä osin tuhotoiksi. Lisäksi puistomuuntamoita on sijoitettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön ottamatta huomioon niiden sopivuutta kyläkuvaan ja maisemaan. Lahden museot/Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo lausuu kolmella eri työnnumerolla 76795 (päiväty 20.12.2021 ja 6.4.2022), 76796 (päiväty 4.10.2021) ja 76800 (7.12.2021, 8.12.2021, 7.1.2022, 10.1.2022 ja 19.1.2022) merkityistä suunnitelmakartoista ja 17.8.2022 toimitetusta pylväiden poistoon liittyvästä suunnitelmasta Heinämaan kylätontin alueella seuraavaa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Museo pitää hyvin valitettavana kaapelointihankkeen lausuntopyynnön unohtumista (tapahtuneesta on käyty keskusteltu Museon, Insplan Oy:n ja Kymenlaakson Sähköverkko Oy:n välillä ja asiasta on informoitu myös Museovirastoa) ja muistuttaa hankkeen tilaajaa ja suunnittelijaa siitä, että maankäyttöhankeiden yhteydessä on jo hankkeen alkuvaiheessa syytä lähestyä muinaisjäännöksistä vastaavaa tahoja ja selvittää suunnittelualueen muinaisjäännösten (esihistoriallisten ja historiallisten) selvittämisen tarve ja muinaisjäännösrekisterin tietojen ajantasaisuus. Tämä luo pohjan hankkeen sujuvalle etenemiselle. Luvattomalla kajoamisella muinaismuistolain (295/1963) suojaamaan muinaisjäännökseen (tunnettuun tai entuudestaan tuntamattomaan) on oikeudelliset seuraamukset.

Museo edellyttää työnaikaista arkeologin valvontaa Heinämaan ja Leitsamaan historiallisten kylätonttien alueella niiden poistettavien ilmajohdon pylväiden osalta, jotka sijaitsevat aiemmin mylläämättömillä alueilla (lounais- ja koillispuolella Heinämaan tonttia (TK 5) ja Leitsamaan tontin pohjoisosassa (TK 6)). Arkeologisen valvonnan voi tilata haluamaltaan arkeologian toimijalta. Lista arkeologian alan toimijoista löytyy Museoviraston internet-sivuilta (*kohdasta Arkeologisten kenttätöiden tilaaminen*). Tutkimuksen on täytettävä Museoviraston määrittämät laatuvaatimukset niin tutkimuksen, dokumentoinnin kuin raportoinninkin osalta. Alueellinen vastuumuseo valvoo suoritettavia tutkimuksia ja niiden riittävyttä. Suoritettujen valvonnan raportti on toimitettava museolle arvioitavaksi.

Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Suunnitelmat puistomuuntamoiden sijoituspaikoista on niin ikään tärkeää toimittaa museolle hyvissä ajoin etukäteen, sillä tilanteissa, joissa muuntamoita sijoitetaan arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin, maisema-alueille tai vanhojen tilakeskusten pihapiireihin, museo arvioi muuntamoiden värityksen ja puuverhoilun tarpeen. Tässä tapauksessa ainakin osa muuntamoista on jo sijoitettu paikoilleen standardimetallikuorella ja värityksellä, mikä ei sovellu arvokkaaseen kyläkuvaan ja maisemaan.

Suunnittelualue 76795 ja suunnittelualueen 76796 länsiosa sijoittuvat Heinämaan valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (Museovirasto RKY 2009), maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön ja maisemaan (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014). Käsiyöperinteestään ja siihen liittyvästä mäkitupa-asutuksesta tunnettu Heinämaan kylä on säilyttänyt perinteisen kyläluonteensa. Asutus keskittyy vanhan kylätien ja maantien risteyksen ympäristöön ja muodostuu kantatilojen talouskeskuksista sekä mäkitupa-asutuksesta. (Museovirasto RKY 2009).

Suunnittelualue 76800 sijoittuu itäosastaan Kuivannon kylän maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuurimaisemaan (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014) sekä Kuivannon kylän paikallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön (Orimattilan rakennettujen kulttuuriympäristön selvitys 2005). Kuivanto lukeutuu Orimattilan vanhimpiin ja suurimpiin kyliin. Se on ollut pysyvästi asutettuna myöhäiskeskiajalta lähtien. (Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö 2006).

RKY-alueita koskevat maankäyttö- ja rakennuslain 24 § valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joita koskeva valtioneuvoston päätös (2018) edellyttää, että valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen arvojen turvaamisesta huolehditaan. Maakunnallisesti arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi ja maisemiksi määritellyt alueita koskee

suunnittelumääräys: *Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, kehittämisessä ja hyödyntämisessä on vaalittava alueen keskeisiä erityispiirteitä ja omaleimaisuutta sekä huomioitava kokonaisuuden kannalta merkittävien maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilyminen.* (Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014). Heinämaan kylän alueella on voimassa Heinä-Leitsamaan oikeusvaikutteinen yleiskaava (2003) jossa kyläaluetta koskee kaavamääräys AT/s: *kyläkeskusalue, jolla ympäristö säilytetään.*

Museo edellyttää em. suunnittelumääräyksiin perustuen seuraavassa lueteltuihin muuntamoihin punamullattua puuverhoilua, joka tulee tässä tapauksessa toteuttaa jälkikäteen:

Työnumeron 76795 suunnitelmakartalla **2** muuntamo sijoittuu maakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön alueella olevan vanhan tilakeskuksen (Knuuttila) pihapiiriin, **kartoilla 3-7** esitetyt uudet muuntamot sijoittuvat Heinämaan rky-alueelle avoimiin maisemiin ja vanhojen tilakeskusten ja muun rakennuskannan välittömään läheisyyteen. Arvokkaan kyläkuvan ja maiseman vaalimiseksi nämä muuntamot tulee maisemoida alueen rakennuskannan ominaispiirteisiin sopivaksi punamullatulla puuverhouksella.

Työnumeron 76796 suunnitelmakartoilla **1, 2, 3** esitetyt uudet muuntamot sijoittuvat Heinämaan rky-alueelle avoimiin maisemiin ja/tai vanhojen tilakeskusten ja rakennuskannan välittömään läheisyyteen. Arvokkaan kyläkuvan ja maiseman vaalimiseksi nämä muuntamot tulee maisemoida alueen rakennuskannan ominaispiirteisiin sopivaksi punamullatulla puuverhouksella.

Työnumeron 76800 suunnitelmakartalla **11** esitetty muuntamo sijoittuu Kuivannon paikallisesti arvokkaaseen kulttuurimaisemaan avoimelle paikalle, vanhan tilakeskuksen välittömään läheisyyteen ja suunnitelmakartalla **12** esitetty muuntamo maakunnallisesti arvokkaaseen Kuivannon kylän kulttuurimaisemaan tilakeskuksen yhteyteen. Arvokkaan kyläkuvan ja maiseman vaalimiseksi nämä muuntamot tulee maisemoida alueen rakennuskannan ominaispiirteisiin sopivaksi punamullatulla puuverhouksella.

Yleisesti ottaen muidenkin jakokaappien ja muuntamoiden ympäristöön tulee maisemallisista syistä jättää puustoa tai pensaita. Sijoitusta avoimelle peltoaukealle tulee välttää.

Museolla ei ole rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman osalta huomautettavaa purettaviin pylväsmuuntamoihin. Mikäli suunnittelualueella on säilynyt vanhoja tiilimuuntamoita, joita aiotaan poistaa käytöstä, niistä tulee toimittaa tieto museolle.

Tiilimuuntamoiden säilyttäminen osana kulttuuriympäristöä ja kyläkuvaa on tärkeää, ja museo antaa neuvontaa niiden säilyttämisen, uuden käyttötarkoituksen ja korjaamisen ratkaisuisissa.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Liisa Koskelainen
tutkija, arkeologi	Esko Tikkala
tutkija	Reetta Nousiainen
tutkija	Lauri Miettinen

Tiedoksi Orimattilan kaupunki rakennusvalvonta, Museovirasto, Hämeen Ely-keskus